מערת קבורה מתקופת הברזל 2 בבית הקברות הדרומי של תל עיטון

סער גנור, אמיר גנור ורון קהתי

בחודש אוקטובר 2001 פרצו שודדי עתיקות מערת קבורה בבית הקברות הדרומי בתל עיטון (נ"צ רי"ח 19298/59965; רי"י 14298/09965; איור 1). מערת הקבורה ממוקמת בחלקה התחתון של שלוחה מתונה מדרום לתל עיטון, כ־20 מ' מעל בסיס השלוחה. סמוך למערה זוהו הרבה מערכות קבורה דומות שנפרצו בעבר.[1]

תל עיטון נמצא כ־18 ק"מ דרומית־מערבית לחברון ו־11 ק"מ דרומית־מזרחית ללכיש; הוא נישא לגובה של כ־400 מ' מעל פני הים, ומשני עבריו (מצפון וממזרח) סובב אותו נחל אדוריים. התל ממוקם בדרך המובילה לצפון־מזרח, אל השפלה הגבוהה ואל הרי חברון, בנתיב נחל אדוריים.

בתל ובבתי הקברות שסביבו נערכו בעבר כמה סקרים ארכיאולוגיים וחפירות, שבמהלכם תועדו מערות שנשדדו ברובן. מערות הקבורה תוארכו

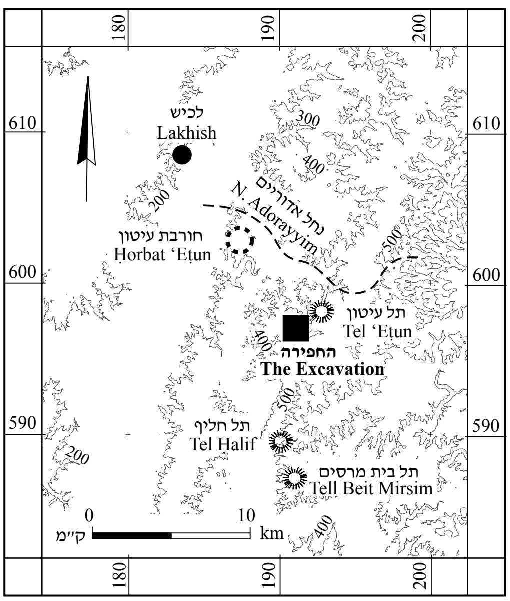

איור 1. מיקום הקבר ביחס לתל עיטון ואתרים סמוכים.

לתקופת הברונזה המאוחרת, לתקופת הברזל ולתקופה הרומית (אדלשטיין תשכ"ח:5–8; אוסישקין 1973:31–47; צפיריס תשמ"ב:7–10; Ussishkin 1974:109–127). בשנת 1976 נערכה בתל חפירה קצרה מטעם אוניברסיטת תל אביב בניהולו של א' איילון, ונמצאו בה שתי שכבות יישוב מן המאות הט'–הח' לפסה"נ (Ayalon 1985:54–62; Zimhoni 1985:63–90). בשנים האחרונות מתנהלת בתל חפירה מטעם אוניברסיטת בר אילן, בניהולו של א' פאוסט (Faust 2009).

מערת הקבורה (תכנית 1)

במערת הקבורה שלושה מרכיבים אדריכליים: מבוא, שהוביל למערה מפני השטח, אולם מרכזי ושלושה חדרי קבורה הסדורים משלושת צדיו. המערה נחצבה בסלע קִרטון מקומי. סלע רך זה אִפשר לחוצבים לעצב את המרכיבים האדריכליים של המערכת. המבוא נחצב בסלע (0.9–1.0 מ'); במרכזו פתח הכניסה (0.6 מ' רוחב), ומשני צדיו מזוזות חצובות. סביב הפתח עוצבה בסיתות מסגרת שקועה לקליטת לוח סגירה (איור 2). מהפתח ירדו כנראה במדרגות אל אולם מרכזי, שמתארו מלבני (2.2 × 5.2 מ'). החדר לא נחפר, ורוב חלקו המזרחי נשאר מלא בהצטברות אדמה עד סמוך לתקרתו. בצדו המערבי של החדר פרצו שודדי העתיקות את התקרה, וחלקה נמצא ממוטט. לאורך קירות האולם, משלושת עבריו, מצפון, ממזרח וממערב, נמצאו פתחי הכניסה לחדרי הקבורה.

חדר 1. הכניסה לחדר חצובה במרכז הדופן הדרומית של האולם המרכזי. חדר זה הופרע על ידי שודדי העתיקות, ונחפר במלואו. פתח הכניסה (0.7 × 1.9 מ') עוצב בחציבה מהוקצעת, היוצרת פתח מדורג, ובו שלוש מסגרות שקועות (0.5 × 0.5 מ'; איור 3). צורה זו אופיינית לעיטורי החלונות והדלתות בתקופת הברזל, ושכיחה באומנות התקופה, למשל בשנהבים. הפתח מוביל לחדר קבורה סגלגל

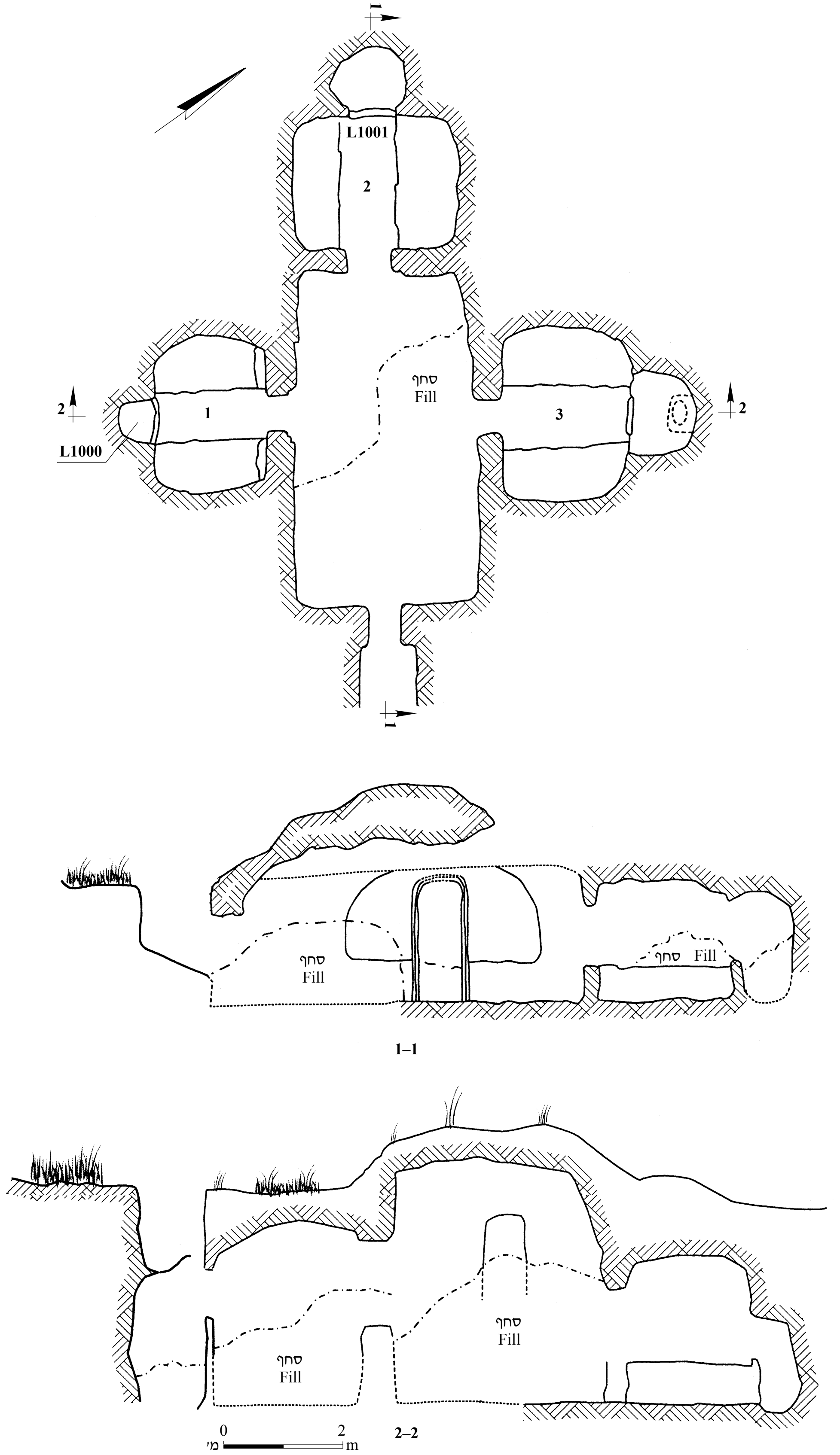

תכנית 1. מערת הקבורה, תכנית וחתכים.

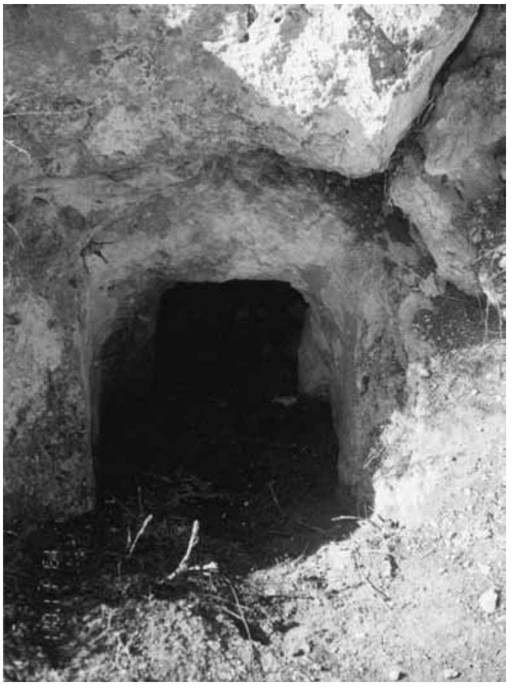

איור 2. פתח המערה.

איור 3. חדר קבורה 1, הפתח המדורג, מבט לדרום־מערב.

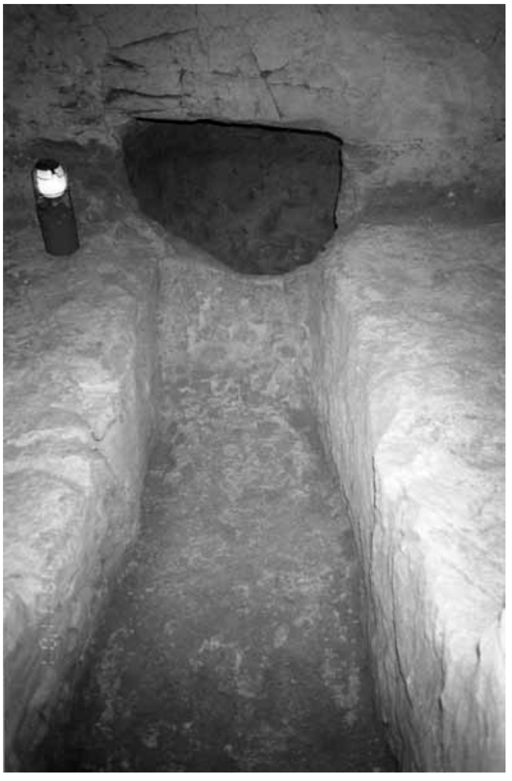

איור 4. חדר קבורה 1, דרגשים ומאספה, מבט לדרום־מערב.

(2.5 × 1.8 מ׳). משני צדי החדר חצובים דרגשי סלע (1.8 × 1.0 מ׳) ששימשו להנחת גופת הנפטר. על הדרגשים נמצאו עצמות אדם וכלי חרס בערבוביה, בשל פעילות שודדי העתיקות בחדר. בקצה כל דרגש הותקנה כרית להנחת ראש הנפטר (0.15 × 1.00 מ׳). בין הדרגשים נותר מבוא חצוב (1.8 × 0.7 מ׳) שבקצהו מעקה אבן צר (0.15 × 0.50 מ׳) שהפריד בין המבוא לכוך קטן (L1000; 0.7 מ׳ קוטר, 1.4 מ׳ גובה; איור 4). הכוך שימש מאספה, ונמצאו בו עצמות אדם וכמה כלי חרס, ובהם חמישה נרות חרס תמימים מטיפוס הנר המקופל בעל בסיס מוגבה ופך חרס. ממצא כלי החרס במאספה אופייני למאה הח׳ לפסה״נ (ר׳ להלן איורים 5–7).

חדר 2. פתח הכניסה לחדר (0.8 × 1.9 מ׳) נמצא מול פתח הכניסה למערה. הפתח מוביל לחדר קבורה מלבני (2.6 × 2.0 מ׳), שמשני צדיו חצובים דרגשי סלע (1.8 × 0.8 מ׳) ששימשו להנחת הנפטרים. על הדרגשים נמצאו עצמות אדם רבות

בתפזורת ובערבוביה בשל פעילות השוד בחדר. בפינת החדר (L1001) נתגלה מצבור של כלי חרס תמימים, בעיקר נרות פתוחים ופכיות קטנות, שרוכזו במקום על ידי שודדי העתיקות. בין שני הדרגשים נחצב מסדרון (2.0 × 0.9 מ׳) שהוביל לכוך סגלגל (1.2 מ׳ קוטר) ששימש מאספה; גם כוך זה הופרד מחדר הקבורה במעקה דק, חצוב בסלע (0.8 × 0.1 מ׳).המאספה נמצאה שדודה וריקה מממצא.

חדר 3. פתח הכניסה לחדר (0.7 × 1.8 מ׳) נחצב במרכז הקיר המזרחי של האולם המרכזי. הפתח נמצא מכוסה עד למחציתו בסחף. חדר הקבורה (2.7 × 2.0 מ׳) מלבני, והוא נמצא מלא בשפך שערמו במקום השודדים. בחדר הקבורה נחצבו שני דרגשי סלע משני עבריו (0.9 × 2.0 מ׳). בקצהו המזרחי של החדר מפריד מעקה חצוב (0.5 × 0.1 מ׳), בין חדר הקבורה לכוך המאספה. מתארה של המאספה סגלגל וקוטרה 1.2 מ׳. בתקרת חדר המאספה נפרץ פתח בקוטר 0.8 מ׳ שהוביל לפני השטח; מכאן פרצו השודדים לחדר הקבורה.

הממצא (איורים 5–7)

במערת הקבורה נתגלו כלי חרס שהונחו לצד הנקברים כחפצי לוואי. בהעדר ממצא אחר, תיארוך מערת הקבורה מתבסס על המכלול הקרמי ועל הקבלתו לשכבות סטרטיגרפיות ברורות באתרים בסביבת התל, ובהם: לכיש, תל בית מרסים, באר שבע ותל עיטון.

קערות וקדרה (איור 5).— נמצאו שמונה קערות: שלוש קערות עמוקות בעלות שפה מזווה ומעובה הנוטה חוצה (איור 5: 1–3); שתי קערות שטוחות ורדודות, שלהן שפה פשוטה ומעוגלת (איור 5: 5, 7); שתי קערות מחופות אדום בחלקן הפנימי (איור 5: 4, 6); וקערה אחת ממורקת בפסים (מירוק אבניים; איור 5: 8). טיפוסי הקערות אופייניים ליהודה במאה הח׳ לפסה״נ וכמותם נמצאו בבאר שבע שכבה II, בתל בית מרסים שכבה A ובלכיש שכבה III, וכן בחפירות בתל עיטון. נמצאה קדרה אחת (איור 5: 9), העשויה מטין אפור מעורב בגריסים לבנים.

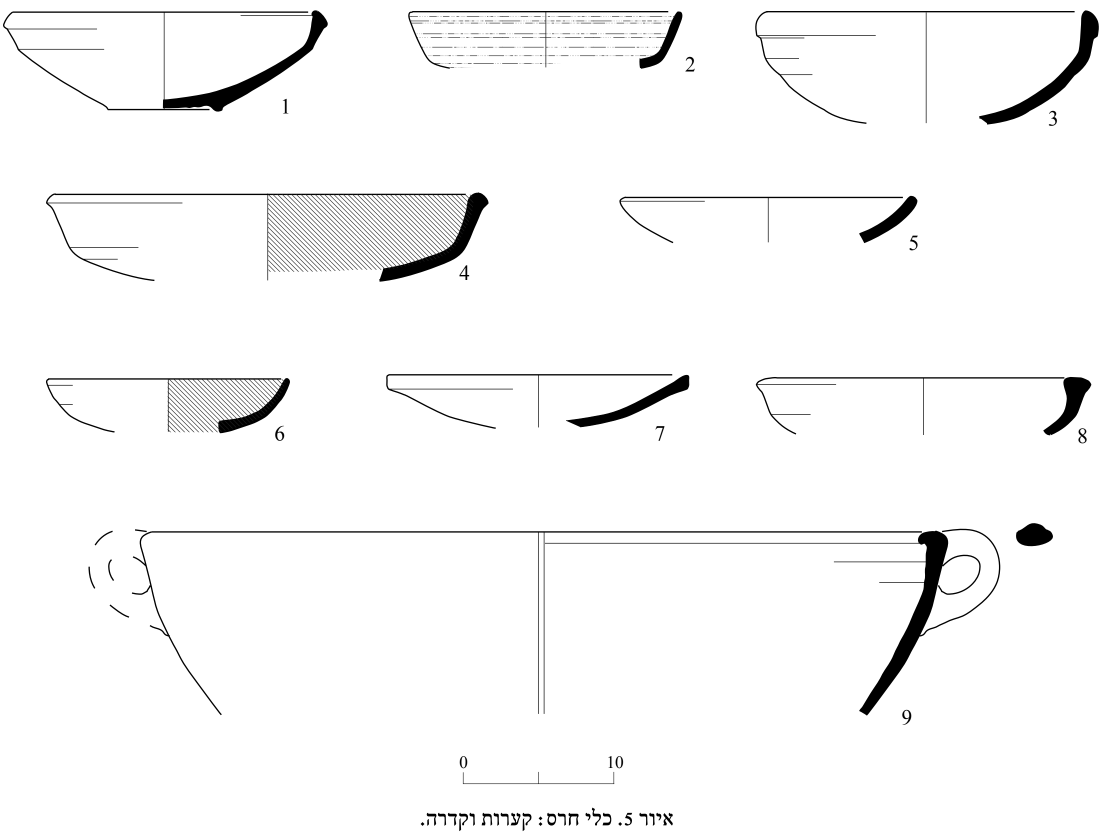

איור 5. כלי חרס: קערות וקדרה.

איור 5

מס׳	הכלי	לוקוס	מס׳ סל	חומר	הקבלות ותיארוך (לפסה״נ)
1	קערה	101	1001/1	טין אדמדם, גריסים לבנים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 72:11 בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 22:7
2	קערה	101	1001/3	טין אדמדם, גריסים לבנים רבים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 72:6
3	קערה	101	1001/6	טין אדמדם, מעט גריסים לבנים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 68:1
4	קערה	101	1001/4	טין אדמדם, חיפוי אדום בחלק הפנימי	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Zimhoni 2004:1813, Fig. 26.3:1 תל עיטון: Zimhoni 1985: Fig. 3:6
5	קערה	101	1001/30	טין אדמדם	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Zimhoni 2004:1845, Fig. 26.26:4
6	קערה	101	1001/5	טין אפור, מעט גריסים לבנים, חיפוי אדום בחלק הפנימי	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Zimhoni 2004:1843, Fig. 25.29:1 תל עיטון: Zimhoni 1985: Fig. 5:1
7	קערה	101	1001/13	טין אדמדם, גריסים לבנים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 74:3 בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 21:4 תל עיטון: Zimhoni 1985: Fig. 3:7
8	קערה	101	1001/2	טין אדמדם, מירוק פסים בחלק הפנימי	בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 24:2
9	קדרה		1001/7	טין אפור, גריסים לבנים	

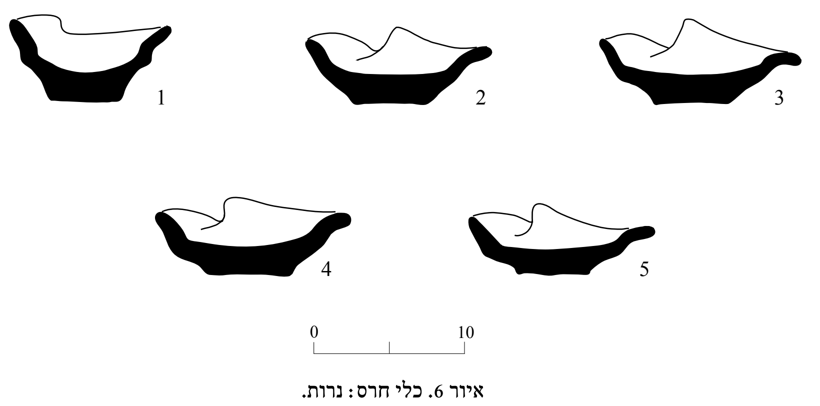

איור 6. כלי חרס: נרות.

נרות (איור 6).— נמצאו עשרה נרות תמימים ושברי נרות נוספים. זוהו חמישה טיפוסים הנבדלים זה מזה בעיקר בצורת הבסיס (איור 6). מקבילות לנרות נמצאו בבאר שבע שכבה II (לנרות שבאיור 6:1, 3, 4), בתל בית מרסים שכבה A (איור 6:2) ובלכיש שכבה III (איור 6:5).

איור 6 ◄

מס׳	לוקוס	מס׳ סל	חומר	הקבלות ותיארוך (לפסה״נ)
1	105	1000/5	טין אדמדם, סימני פיח	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 64:21
2	102	1000/2	טין אדמדם, סימני פיח	בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 24:2
3	101	1000/1	טין אדמדם, סימני פיח	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 64:21
4	103	1000/3	טין אפור, גריסים לבנים, סימני פיח	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 64:19
5	104	1000/4	טין אדמדם, סימני פיח	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 83:150

איור 7 ◄

מס׳	הכלי	לוקוס	מס׳ סל	חומר	הקבלות ותיארוך (לפסה״נ)
1	סיר בישול	101	1001/22	טין אדמדם, מעט גריסים לבנים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 61:92
2	פך	115	1001/15	טין צהבהב, גריסים לבנים	בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 14:4
3	פך	101	1001/21	טין אדמדם, מעט גריסים לבנים	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 68:7
4	פך	106	1000/6	טין אדמדם	לכיש קבר 1002 (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 74:16
5	פך	101	1001/17	טין אדמדם, גריסים מעטים, צרוף היטב	באר שבע שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 66:2
6	פך	101	1001/10	טין אדום, שפה דקה, גריסים לבנים	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 90:385
7	פך	101	1001/8	טין אדמדם	לכיש קבר 521/8 (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 72:8
8	פך	101	1001/16	טין אדמדם, מירוק פסים אנכי	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 86:229
9	פך	101	1001/12	טין צהוב–אפור, גריסים לבנים	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 86:249
10	פכית שחורה	101	1001/19	טין אפור, חיפוי שחור ומירוק	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Tufnell 1953: Pl. 76:19
11	פכית	101	1001/11	טין אדמדם, מעט גריסים לבנים	לכיש שכבה II (המאה הח׳): Aharoni 1973: Pl. 74:14
12	פכית	101	1001/18	טין אדמדם, מעט גריסים לבנים	בית מרסים שכבה A (המאה הח׳): Albright 1943: Pl. 18:8
13	פכית	101	1001/20	טין אדמדם, גריסים לבנים	לכיש שכבה III (המאה הח׳): Zimhoni 2004:1838, Fig. 26.21:5

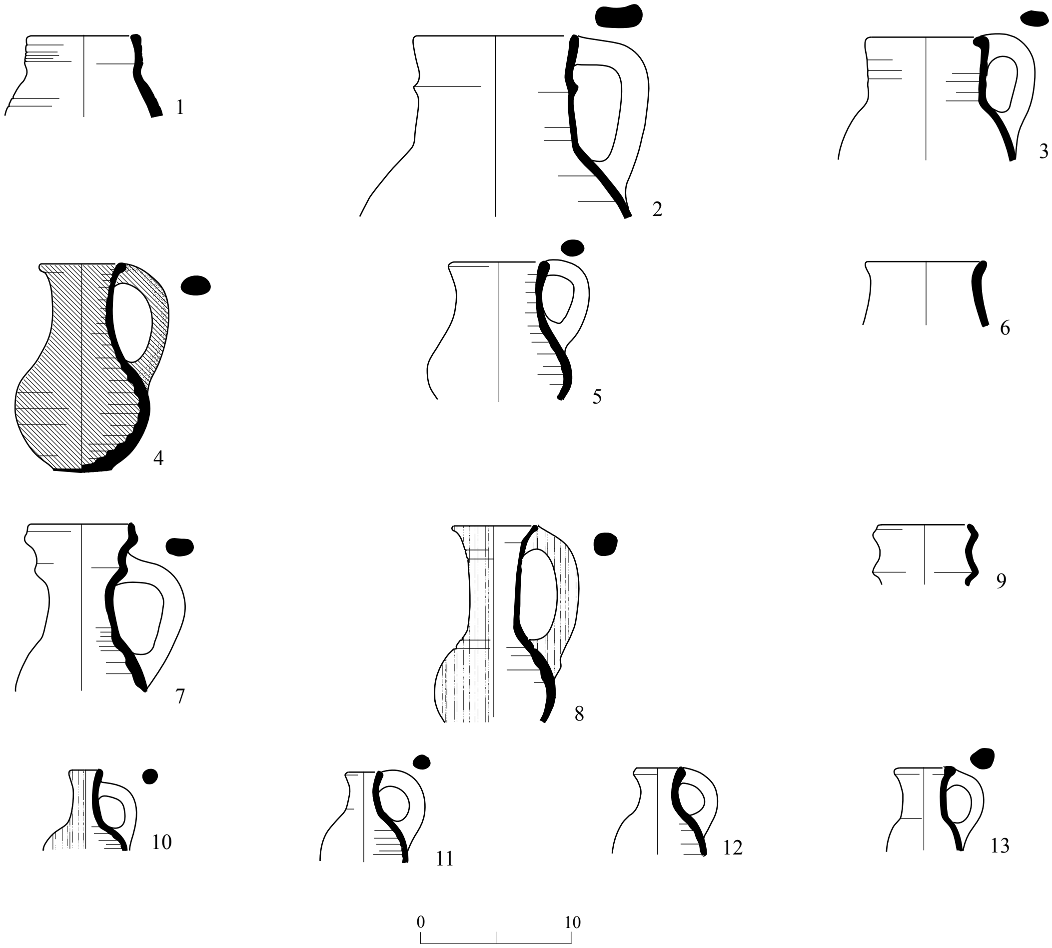

איור 7. כלי חרס: סיר בישול, פכים ופכיות.

סיר בישול (איור 7:1).— סיר הבישול היחיד שנמצא בקבר מתאפיין בשפה זקופה, חרוצה, הנוטה מעט פנימה. הוא עשוי מטין אדמדם, ובו מעט גריסים לבנים. טיפוס זה מוכר במאה הח׳ לפסה״נ ביהודה, למשל בבאר שבע שכבה II.

פכים (איור 7:2–9).— במערכת הקבורה נמצאו שבעה פכים. פך מס׳ 2 גדול למדי, עשוי מטין צהבהב ובו גריסים לבנים, והוא בעל צוואר זקוף שבמרכזו רכס דמוי משולש ושפה הנוטה בזווית כלפי חוץ. הידית יוצאת משפת הכלי במאוזן ומתחברת לגוף הכלי מתחת לצוואר. פכים דומים נתגלו בתל בית מרסים שכבה A, ומתוארכים למאה הח׳ לפסה״נ. לפך שבאיור 7:3 צוואר זקוף ורחב, שפה פשוטה מקופלת פנימה וידית המתחברת מהשפה לכתף. הוא עשוי מטין אדמדם, ובו מעט גריסים לבנים. מקבילה לו נמצאה בבאר שבע שכבה II. כן נמצאו פכים בעלי שפה פשוטה הנוטה כלפי חוץ וידית היוצאת משפת הכלי ומתחברת לגוף הכלי במרכזו, חלקם מחופים אדום (איור 7:4) וחלקם ללא חיפוי (איור 7:5). פכים אלו עשויים מטין אדמדם, המכיל גריסים מעטים וצרוף היטב. פכים דומים נתגלו בקבר 1002 בלכיש, המתוארך למאה הח׳ לפסה״נ, ולמכלולים מבאר שבע שכבה II, המתוארכים אף הם למאה הח׳ לפסה״נ. פך יהודאי מובהק מוצג באיור 7:7, הוא עשוי מטין אדמדם בצריפה טובה. לפך צוואר צר הנפתח כלפי מעלה לשפה מדורגת היוצרת שני רכסים מדורגים, וידית המחברת בין הרכס התחתון לכתף הפך. כלי דומה נתגלה בקבר 521/8 בלכיש, המתוארך למאה הח׳ לפסה״נ. כן נמצא פך מחופה אדום בעל מירוק אנכי, העשוי מטין אדמדם (איור 7:8). פכים דומים לו נמצאו בלכיש שכבה III.

פכיות (איור 7: 10–13).— ארבע פכיות נתגלו במערכת הקבורה, ובהן פכית (איור 7: 10), העשויה מטין אפור, מחופה שחור וממורקת. ידית הפכית נמשכת מסמוך למרכז הצוואר ומתחברת לכתף הפכית. פכיות מסוג זה נפוצות במכלולים האופייניים למאה הח׳ לפסה״נ, ומקבילות נמצאו בלכיש שכבה III. שלוש הפכיות הנוספות שנתגלו (איור 7: 11–13) עשויות מטין אדמדם ובו מעט גריסים לבנים. צורתן דמוית אגס, וידית מעוגלת יוצאת מהשפה ומתחברת לדופן הכלי. צוואר הפכיות קצר למדי ונוטה קלות כלפי חוץ. שפת הפכית מעוגלת וגם להן נמצאו מקבילות באתרים ביהודה מן המאה הח׳ לפסה״נ.

סיכום ודיון

מערת הקבורה שנחפרה בתל עיטון שימשה לקבורה משפחתית במהלך המאה הח׳ לפסה״נ. מערות קבורה חצובות בסלע מוכרות לנו היטב ביהודה בתקופת הברזל 2, ואף מתל עיטון (אוסישקין 1973: 31–47; צפיריס תשמ״ב: 7–8; Ussishkin 1974:109–127), ומאתרים נוספים בשפלת יהודה, ובהם תל חליף (בירן וגופנא תשכ״ט), לכיש (Tufnell 1953:171) וח׳ירבת אל־קום (Dever 1969–1970:139–203). יזרסקי (תשס״ט: 206–217) הציעה חלוקה טיפולוגית של מערות הקבורה בתקופת הברזל 2 ביהודה, ולפיה מערת הקבורה שחפרנו שייכת לטיפוס ״קברי גומחות ואצטבות״ (יזרסקי תשס״ט: 209). לטיפוס קבר זה יורדים דרך מסדרון גישה קצר אל חדר מלבני או חצר מרכזית, שמשם נפתחים חדרי קבורה. קבר מטיפוס זה מוכר מקבר A2, שנחפר בבית הקברות הצפוני־המזרחי של תל עיטון (צפיריס תשמ״ב: 7–8, ציור 3). סידור החדרים משלושת צדיו של חדר מלבני מרכזי מלמד על תכנון מערכת הקבורה המשפחתית. בכל חדר נחצבו שני משכבים ומאספה, אולי עדות למערכת משפחתית בסיסית שהורכבה משלושה בתי אב. בקברים בתל עיטון משתקפת מסורת אדריכלית ובה רכיבים משותפים: חדר קבורה מוארך, גומחות ובהן תקרות קמורות, גומחות לנרות ומאספות (יזרסקי תשס״ט: 214). מרכיבים אלו מופיעים אף בקבר הנדון בחיבור זה, והם מאששים את האבחנה כי יש לראות במסורת הקבורה בתל עיטון ביטוי למסורת מקומית.

תיארוך מערת הקבורה מסתמך על המכלול הקרמי שנאסף מהמשכבים ובמאספות. הקבלת הממצא ללכיש שכבה III, לבאר שבע שכבה II ולתל בית מרסים שכבה A מאפשרת לתארך את מערת הקבורה למחצית השנייה של המאה הח׳ לפסה״נ. אולם, כיוון שלכמה מן הקערות נמצאו מקבילות מן השכבות שנחשפו בחפירות בתל עיטון, המתוארכות למחצית הראשונה של המאה הח׳ לפסה״נ (Ayalon 1985:54–55; Zimhoni 1985:87–88), סביר כי מערת קבורה זו שימשה לאורך תקופה ארוכה. מערת הקבורה מתוספת למערכות קבורה שתועדו בעבר בתל עיטון. קיומו של בית קברות עשיר ובו עשרות מערות קבורה, לצד ממצאי חפירה בתל ועדויות לקיומו של יישוב מהמאה הח׳ לפסה״נ, תורמים להבנת חשיבותו של האתר בתקופת הברזל 2.

הערה

[1] את המערה גילו מפקחי היחידה למניעת שוד עתיקות, אורי חופש וצפריר שיפמן, בעקבות חפירות בלתי חוקיות בבית הקברות הדרומי של תל עיטון. המערה תועדה ונחפרה חלקית על ידי המחברים (הרשאה מס׳ A-3530), מטעם רשות העתיקות, במהלך חודש נובמבר 2001. בתיעוד השתתפו מפקחי היחידה למניעת שוד: אלון קליין, ציון לוי, שמעון דן וזוהר יעקובי. סייעו אירנה לידסקי־רזניקוב (ציור), קלרה עמית (צילום ממצאים) ויהודה דגן. החפירה הופסקה זמן קצר לאחר שהחלה בהתערבות משרד הדתות.

הפניות

אדלשטיין ג׳ תשכ״ח. שדה קברים ליד תל עיטון. **חדשות ארכיאולוגיות** כז:5–8.

אוסישקין ד׳ 1973. קברים מן התקופה הישראלית בתל עיטון. בתוך י׳ אהרוני, עורך. **חפירות ומחקרים מוגש לפרופסור שמואל ייבין**. תל אביב. עמ׳ 31–47.

בירן א׳ וגופנא ר׳ תשכ״ט. מערת־קברים מתקופת־הברזל בתל חליף. **ארץ ישראל** ט:30–39.

יזרסקי א׳ תשס״ט. טיפולוגיה וכרונולוגיה של מערות הקבורה בתקופת הברזל II–III ביהודה. **ארץ ישראל** כט:206–217.

צפיריס ו׳ תשמ״ב. קברים מתקופת הברזל הב׳ בתל עיטון. **עתיקות** ח:7–10.

Aharoni Y. ed. 1973. *Beer-Sheba* I*: Excavations at Tel Beer-Sheba 1969–1971 Seasons* (Tel Aviv University, Publications of the Institute of Archaeology 2). Tel Aviv.

Albright W.F. 1943. *The Excavation of Tell Beit Mirsim* III: *The Iron Age* (AASOR 21–22). New Haven.

Ayalon E. 1985. Trial Excavation of Two Iron Age Strata at Tel ʻEṭon. *Tel Aviv* 12:54–62.

Dever W.G. 1969–1970. Iron Age Epigraphic Material from the Area of Khirbet el-Kôm. *HUCA* 40–41:139–204.

Faust A. 2009. Tel ʻEton, 2006–2007 (Notes and News). *IEJ* 59:112–119.

Tufnell O. 1953. *Lachish (Tell ed-Duweir)* III: *The Iron Age.* London–New York–Toronto.

Ussishkin D. 1974. Tombs from the Israelite Period at Tel ʻEton. *Tel Aviv* 1:109–127.

Zimhoni O. 1985. The Iron Age Pottery of Tel ʻEṭon and Its Relation to the Lachish, Tell Beit Mirsim and Arad Assemblages. *Tel Aviv* 12:63–90.

Zimhoni O. 2004. The Pottery of Levels III and II. In D. Ussishkin ed. *The Renewed Archaeological Excavations at Lachish (1973–1994)* IV (Tel Aviv University Institute of Archaeology Monograph Series 22). Tel Aviv. Pp. 1789–1899.

An Iron Age II Burial Cave in the Southern Burial Ground at Tel ‘Eṭun

Sa‘ar Ganor, Amir Ganor and Ron Kehati
(Pp. 1*–9*)

In October 2001, robbers plundered a burial cave in the southern burial ground at Tel ‘Eṭun (map ref. NIG 19298/59965, OIG 14298/09965; Fig. 1). The cave was hewn into the local soft chalk (*qirṭon*). A rock-hewn entrance shaft (0.9–1.0 m) leads into the cave, with a central opening (width 0.6 m) flanked by two carved doorposts (Fig. 2). A recessed frame for a sealing slab is chiseled around the entrance. Steps lead down from the opening into a central, rectangular entrance passage (5.2 × 2.2 m), from the sides of which three entrances lead into burial chambers to the north, east and west (Plan 1).

A complete archaeological excavation was carried out in Chamber 1, which had been plundered by antiquities robbers. The chamber’s entrance opening (0.7 × 1.9 m) is finely-hewn to form a stepped opening with three recessed frames (0.5 × 0.5 m; Fig. 3), one inside the other. This design is typical of the ornamentation of doors and windows in the Iron Age and is frequently depicted in art and ivory artifacts of the period. The opening leads into an oval burial chamber (2.5 × 1.8 m). Along both sides of the chamber, hewn stone burial-benches were uncovered (1.8 × 1.0 m; Fig. 4) on which human bones and pottery vessels were revealed.

A headrest for the deceased (0.15 × 1.00 m) was found at the end of each bench. The hewn-out central passageway between the benches (1.8 × 0.7 m) ends in a narrow stone parapet (0.15 × 0.50 m), dividing the chamber from a small recess (L1000; diam. 0.7 m, height 1.4 m). The recess served as a repository, and yielded human bones and a number of pottery vessels, including five intact lamps of the folded lamp type with high base, and a jar. The ceramic finds in the repository are characteristic of the eighth century BCE (Figs. 5–7).

Chambers 2 and 3 were also found to have been looted. Their plans are similar to that of Chamber 1, and they yielded pottery finds characteristic of the eighth century BCE.

Diagnostic parallels with the ceramic finds (Figs. 5–7) were found at Tel ‘Eṭun, as well as at sites in the nearby region, such as Be’er Sheva‘, Tell Beit Mirsim and Lakhish. On the basis of these parallels, the burial cave can be dated between the second half of the eighth century BCE and the destruction by Sennacherib’s campaign in 701 BCE.

Rock-hewn burial caves from Iron Age II are well documented in Judah, including caves found at Tel ‘Eṭun itself, as well as at other sites in the Judean Shephelah, such as Tel Ḥalif, Lakhish and Khirbat el-Qom. The arrangement of the burial chambers on three sides of a rectangular chamber indicates the presence of a planned and organized family burial system.

Captions to Illustrations

Fig. 1. Location map showing the position of the cave in relation to Tel ‘Eṭun and to nearby sites.
Plan 1. Burial cave, plan and sections.
Fig. 2. Entrance to the burial cave.
Fig. 3. Entrance to Chamber 1, looking southwest.
Fig. 4. Chamber 1: burial benches and repository, looking southwest.
Fig. 5. Pottery bowls and krater.
Fig. 6. Pottery lamps.
Fig. 7. Pottery cooking vessel, jugs and juglets.